

В. О. Демченко,
асистент кафедри страхування,
ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана", м. Київ

DOI: 10.32702/2306-6814.2018.23.101

РИЗИКИ У ПЕНСІЙНОМУ СТРАХУВАННІ

V. Demchenko,
Postgraduate assistant of the Insurance Department, " National Economic University named after Vadym Hetman"

RISKS IN PENSION INSURANCE

У статті розглянуто види пенсійних ризиків, визначено їх характерні ознаки, на основі яких сформульовано визначення пенсійного ризику як подію, пов'язану з втратою грошових доходів особами пенсійного віку внаслідок дожиття ними до пенсійного віку, смерті, хвороби, інвалідності чи втрати годувальника у пенсійний період. Запропоновано класифікацію пенсійних ризиків за такими критеріями, як сферою виникнення, за змістом, наслідками прояву та розміром наслідків ризиків. Розкрито сутність понять "пенсійний вік" та "похилий вік", зроблено висновки, що це не тотожні поняття, але спільним для них є те, що громадяни у пенсійний період мають значні труднощі, викликані як віковими, так і соціально-економічними змінами, які пов'язані з виходом на пенсію, втратою працездатності та матеріально-економічними обмеженнями. Визначено три методи страхового захисту пенсійних ризиків: державний (державні резерви), самострахування та страхування, виявлено їх недоліки та переваги. Проаналізовано співвідношення показників середнього розміру призначеної місячної пенсії та оплати праці в Україні. Встановлено, що середній розмір призначеної місячної пенсії майже у три з половиною разів менший, ніж середньомісячна заробітна плата та майже на половину менший, ніж мінімальна заробітна плата. Фактично це означає, що переважна більшість пенсіонерів знаходиться за межею бідності. Відзначено, що у сучасних умовах можливості страхового захисту у пенсійній сфері за рахунок державних резервів і самострахування дещо обмежені, тому доцільним є активізація страхування пенсійних ризиків у страхових компаніях та недержавних пенсійних фондах.

Pension insurance as an important component of social protection provides material support to elderly people. Its aim is to reduce poverty, equalize incomes of vulnerable groups of population as well as to neutralize social and demographic risks. However, its development characterized by great problems caused by a number of factors associated with reforming the pension system of Ukraine. Therefore, the scientific study of the processes taking place within pension insurance is of particular importance. The article deals with the types of pension risks, determines their characteristics. On this basis, pension risk determines by an event related with the deprivation of elder individuals' income through reaching the retirement age, as well as death, illness, disability or death of the wage earner within the retirement period.

The classification of pension risks according to following criteria: sphere of origin, contents, consequent effect and size of risk effects offered. The gist of the definitions "retirement age" and "elderly age" disclosed. The conclusion made is that these definitions are not identical, but have much in common. In particular, the individuals during the retirement period face significant difficulties caused by both age and socio-economic changes related to retirement, disability, material and economic constraints. Three methods of pension risks insurance protection defined: state (state reserves), self-insurance, and insurance; their drawbacks and advantages disclosed. The ratio of the average monthly pension and indices of wages in Ukraine analyzed. Installed that the average size of the monthly pension is more than half less than the average monthly wage and one third less

than the minimum wage. In fact, this means that the vast majority of retirees are below the poverty line. It is noted that under present conditions the possibility of insurance protection in the pension sector due to state reserves and self-insurance is restrained, therefore it is expedient to intensify the pension risks insurance in insurance companies and private pension funds.

Ключові слова: пенсійне страхування, пенсійні ризики, страховий захист, методи захисту пенсійних ризиків, страхування, необхідність пенсійного страхування, солідарна пенсійна система, накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Keywords: pension insurance, pension risks, insurance protection, methods of protection of pension insurance, necessity of pension insurance, joint pension system, accumulative system of compulsory state pension insurance, system of non-state pension provision.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В умовах ринкових відносин надзвичайно актуальною є проблема страхового захисту громадян від ризикових обставин у пенсійний період життя. Визначна роль в організації такого захисту належить пенсійному страхуванню. Його мета полягає у забезпеченні матеріальною підтримкою громадян пенсійного віку у разі настання певних подій. Від динамічності розвитку пенсійного страхування залежить добробут населення та рівень стабільності у суспільстві. Проте пенсійне страхування України, незважаючи на численні спроби його реформувати, потребує подальшого удосконалення. Тому дослідження процесів, що відбуваються у пенсійному страхуванні набуває особливого значення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематиці пенсійного страхування були присвячені роботи багатьох економістів як закордонних, так і нашої країни, у т.ч. Н. Внукової, О. Гаманкової, О. Димніч, М. Дем'яненка, О. Залєтова, О. Ковалю, Ю. Конопліна, О. Кириленко, В. Роїка, М. Маліка, Т. Муравлева. Однак чимало проблем залишаються невирішеними, актуальною серед них є недостатня дослідженість ризиків у пенсійному страхуванні.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є дослідження ризиків у пенсійній сфері та обґрунтування методів страхового захисту від них.

Відповідно до поставленої мети визначені такі завдання: виявити ризики, характерні для пенсійного страхування та класифікувати їх за різними критеріями; визначити поняття "пенсійний ризик"; дослідити методи страхового захисту, які використовуються в пенсійному страхуванні; проаналізувати показники прожиткового мінімуму та середнього розміру місячної пенсії в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Поняття "ризик" означає можливу втрату, небезпеку або будь-який несприятливий результат. Відповідно

до словника Вебстера, ризик — це "шанс несприятливого результату; небезпека; загроза втрат або пошкоджень" [1, с. 344]. У науковому розумінні ризик — це "явище об'єктивне, тобто незалежне або майже незалежне від людини" [1, с. 340]. Для визначення економічної сутності ризику в пенсійному страхуванні виділимо його ознаки:

По-перше, в основі пенсійного страхування лежать ризики, до яких належать соціальні ризики, пов'язані з втратою доходу (заробітної плати) внаслідок:

- дожиття до пенсійного віку;
- смерті у пенсійний період;
- втрати годувальника;
- хвороби у пенсійний період;
- інвалідності у пенсійний період.

По-друге, вищезазначені ризики характерні для фізичних осіб пенсійного віку, хоча іноді говорять про осіб похилого віку. На наш погляд, поняття "пенсійний вік" та "похилий вік" не тотожні. Поняття "пенсійний вік" означає, що людина може виходити на пенсію та отримувати пенсійні виплати після досягнення 60-річного віку й наявності 26 років трудового стажу [2]. Поняття "похилий вік" (старість) означає "період життя людини після втрати здатності організму до продовження роду та до смерті" [3]. Існує думка, що у чоловіків похилий вік починається після 61 р., а в жінок — після 56 р.

За міжнародною класифікацією, "людиною похилого віку вважається особа, яка досягла 65 років. Таких людей в усьому світі близько 700 мільйонів, а це майже кожна десята людина на Землі. За даними ООН, до 2050 року число тих, кому за 60, сягне 2 мільярдів людей. В Україні нараховується 6,9 млн громадян віком від 65 років. На думку експертів, зростання числа літніх людей у світі свідчить про поліпшення якості життя в цілому, що саме по собі є значущим досягненням. Попри це, у багатьох країнах, що розвиваються, старіння, як і раніше, пов'язане зі слабкою соціальною захищеністю і падінням рівня доходів" [4].

Характерною, спільною рисою осіб похилого віку та пенсійного віку є те, що "вони переживають значні труднощі, які викликані як віковими, так і соціально-економічними змінами, пов'язаними з виходом на пенсію, втратою попереднього соціального статусу, матеріально-економічними обмеженнями" [5]. Крім того, у

таких осіб істотно зростають ризики розвитку серйозних захворювань, отримання травм та інвалідності.

Таким чином, нині важливим завданням суспільства є "забезпечення достойного рівня життя літнім людям, оскільки саме рівень життя характеризує можливості людей задовольнити потреби в матеріальних, культурних і соціальних благах та визначається через їхнє забезпечення відповідними товарами та послугами" [5]. Такі верстви населення потребують захисту від різних непередбачуваних подій (ризиків) у пенсійний період.

По-третє, настання вищезазначених подій у пенсійний період веде до матеріальних (фінансових) втрат як окремої людини, так і суспільства у цілому. Зокрема дожиття людиною до пенсійного віку передбачає припинення нею трудової діяльності, вихід на пенсію (на заслужений відпочинок) та втрату доходів, необхідних для забезпечення життєдіяльності й різке зниження рівня життя. Відповідно такі верстви населення потребують матеріальної підтримки, і зокрема, "захисту від бідності після настання пенсійного віку; надання гарантованого доходу після завершення трудової діяльності; захисту цього доходу від ... інфляції" [4]. Ці види захисту лежать в основі пенсійного страхування як одного із важливих елементів соціального страхування, гарантованого державою.

По-четверте, пенсійні ризики (за винятком дожиття до пенсійного віку) є імовірними але непередбачуваними з точки зору моменту їх настання та розміру можливих втрат (шкоди). Ризик "дожиття до пенсійного віку" не має властивості випадковості настання.

Отже, виходячи з вищезазначених ознак, пенсійний ризик у пенсійному страхуванні можна визначити як подію, пов'язану з втратою грошових доходів особами пенсійного віку внаслідок дожиття ними до пенсійного віку, смерті, хвороби, інвалідності чи втрати годувальника у пенсійний період

Пенсійне страхування як вид діяльності та як сфера бізнесу характеризується багатьма специфічними поняттями. Без класифікації цих понять неможливо виконувати теоретичні дослідження та практичну роботу. Тому ризики у пенсійному страхуванні, як і будь-які інші процеси у цій сфері діяльності, потребують внутрішньої структурно-логічної впорядкованості — класифікації. У зв'язку з цим пропонуємо класифікувати ризики у пенсійному страхуванні за такими ознаками: сферою виникнення, за змістом, наслідками прояву, розміром наслідків.

Розбіжності у сферах діяльності суб'єктів, які забезпечують здійснення пенсійного страхування дають можливість виокремити ризики пенсійного страхування за сферою виникнення. Особливість прояву цих ризиків пов'язана не тільки з тим, який саме суб'єкт реалізує ризиковану діяльність, але й з тим, яка існує сфера приєднання його до системи пенсійних відносин. Враховуючи те, що Законом України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" [2] визначено три рівні пенсійного забезпечення, виокремимо такі сфери виникнення ризиків у пенсійному страхуванні:

1) солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування — це система, яка передбачає виплати пенсій з Пенсійного фонду України, за рахунок внесків, що сплачуються сьогоднішніми пра-

цюючими громадянами. Крім пенсій за віком, така система передбачає й інші виплати (на випадок втрати годувальника, у зв'язку з інвалідністю та інші);

2) накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді та передбачає здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат на умовах та в порядку, передбачених Законом України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" [2]. Початок функціонування цієї накопичувальної системи відтерміновано до 1 січня 2019 року;

3) система недержавного пенсійного забезпечення — базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами пенсійних виплат на умовах та в порядку, передбачених Законом України "Про недержавне пенсійне забезпечення" [6]. Функціонування такої системи забезпечують страхові компанії, недержавні пенсійні фонди та банківські установи.

У класифікації за змістом можна виокремити такі ризики пенсійного страхування:

- дожиття до пенсійного віку;
- смерть у пенсійний період;
- втрата годувальника;
- хвороба у пенсійний період;
- інвалідність у пенсійний період.

Зауважимо, що всі вони належать до соціальних ризиків і є спільними для трьох рівнів пенсійного страхування (солідарної, накопичувальної систем та системи недержавного пенсійного забезпечення).

Крім того, розподіл ризиків пенсійного страхування за змістом має важливе практичне значення, оскільки допомагає розробляти й застосовувати методологію обслуговування ризиків за різними сферами їх виникнення, зокрема у солідарній, накопичувальній системах та недержавного пенсійного страхування.

Не менш важливою з економічного погляду є класифікація за наслідками прояву пенсійних ризиків. Так, наслідком ризику "дожиття до пенсійного віку" є втрата роботи, працездатності та доходу людини. Внаслідок цього людина потрапляє в стан бідності, іноді вона не здатна навіть задовольняти основні потреби в їжі, одязі, житлі.

Наслідком ризику "смерть у пенсійний період" є втрати на поховання померлого. Це призводить до непередбачуваних витрат, які також можуть негативно вплинути на фінансовий стан сім'ї померлого.

Наслідком ризику "втрата годувальника" є втрата доходу та нездатність самотійно себе утримувати. Відповідно особа пенсійного віку може перебувати на межі бідності та виживання.

Наслідками ризиків "хвороба або інвалідність у пенсійний період" є соціальна недостатність внаслідок обмеження життєдіяльності людини, яка викликана порушенням здоров'я з тимчасовим або стійким розладом функцій організму. Відсутність або нестача коштів на лікування або реабілітацію хворого призводить до необхідності надання соціального захисту і допомоги. Обмеженість матеріальних ресурсів перешкоджає нор-

Рис. 1. Методи страхового захисту від пенсійних ризиків

* Примітка. Система пенсійного страхування України відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" та Закону України "Про недержавне пенсійне забезпечення" [2; 7].

Джерело: авторська розробка.

мальному задоволенню потреб та повноцінній життєдіяльності людини у пенсійний період.

Зазвичай ризики сприймаються за кількісними параметрами, відповідно важливим є їх поділ у пенсійному страхуванні за критерієм розміру, зокрема пропонуємо виокремити:

1) великі ризики — до них належать значні за розміром виплати, наприклад, за ризиком "дожиття до пенсійного віку" та отримання пенсійних винагород;

2) середні ризики — до них належать виплати за ризиком "смерть у пенсійний період", а саме, у разі смерті пенсіонера (застрахованого) виплачується допомога на поховання у розмірі двомісячної пенсії померлого тим особам, які здійснили поховання. Якщо померла особа одержувала пенсію відповідно до Закону України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби та деяких інших осіб", то особі, яка здійснила поховання, виплачується допомога у розмірі тримісячної пенсії, але не менше п'ятикратного розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб [8].

3) малі ризики — до них належать виплати за ризиком "дожиття до пенсійного віку", у разі коли щомісячна пенсійна виплата не досягає прожиткового мінімуму. Така щомісячна державна допомога здійснюється у сумі, якої не вистачає до зазначеного розміру мінімальної пенсії, що передбачена законом [2].

Отже, аналіз видів ризиків у пенсійному страхуванні дає можливість зробити такі висновки.

По-перше, ймовірність існування і настання певних подій після виходу на пенсію, створюють загрози для людини, зокрема, неможливість самотійно себе утри-

мувати, потреба додаткового матеріального чи фінансового захисту.

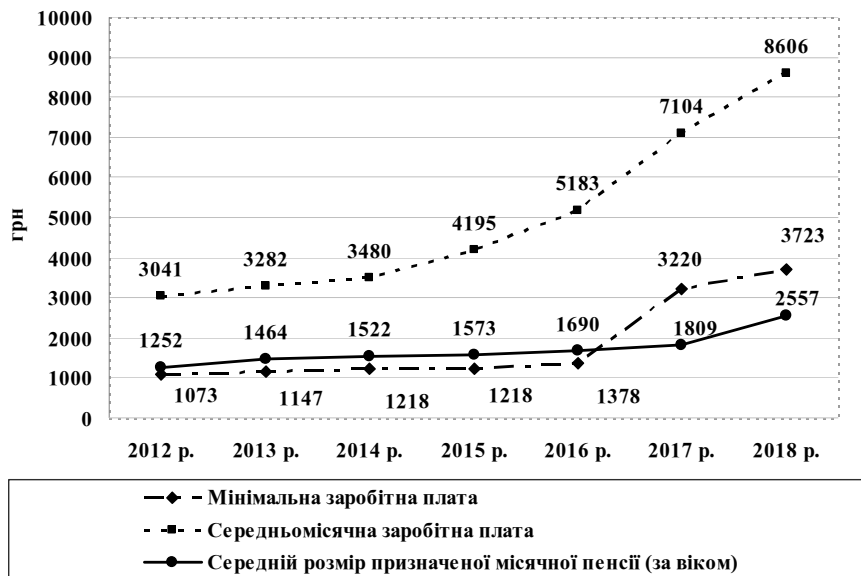
По-друге, ймовірність існування пенсійних ризиків створює передумови для виникнення страхових відносин. Тому у пенсійному страхуванні захисту підлягає не сама подія (наприклад, хвороба або старість, від яких неможливо застрахуватися), а шкода, обумовлена цією подією.

По-третє, зважаючи на сутність ризику як імовірного, реального явища, його сенс і зміст у різних сферах (системах) пенсійного страхування відрізняється.

По-четверте, ризики пенсійного страхування можна класифікувати за такими критеріями: сферою виникнення, за змістом, наслідками прояву, розміром наслідків.

Існування ризикових обставин у пенсійній сфері спонукає до необхідності підтримувати матеріальний добробут громадян похилого віку шляхом здійснення пенсійних виплат. Відносини, "що складаються у суспільстві з цього приводу, мають об'єктивний характер і у своїй сукупності формують зміст" поняття "страховий захист". Його сутність полягає "у нагромадженні й витраченні грошових та інших ресурсів для здійснення заходів з попередження, подолання або зменшення негативного впливу ризиків і відшкодування пов'язаних із ними втрат" [8, с. 10]. Для страхового захисту від негативної дії ризиків у суспільстві застосовують різні методи (способи) та форми. У пенсійній сфері України виокремимо такі методи страхового захисту (рис. 1):

- державний (державні резерви);
- самострахування;
- страхування.

Рис. 2. Співвідношення показників середнього розміру призначеної місячної пенсії та показників оплати праці в Україні. 2012—2018 рр., грн

Джерело: розробка автора за даними [10; 11].

Державні резерви (фонди) у пенсійній сфері формуються за рахунок державних коштів, до яких належить Пенсійний фонд України. Відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" від 09.07.2003 р. № 1058-IV він реалізує державну політику з питань пенсійного забезпечення та ведення обліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню [2]. Однак можливості держави (а саме; Пенсійного фонду України) у наданні такої допомоги досить обмежені.

Аналіз співвідношення показників середнього розміру призначеної місячної пенсії та показників оплати праці в Україні протягом 2012—2018 рр. свідчить, що розміри середньої місячної пенсії (призначеної за віком) та мінімальної заробітної плати до 2016 р. були практично однакові і мали тенденцію до помірного щорічного зростання (рис. 2). Проте після 2016 р. спостерігається стрімке зростання середньомісячної заробітної плати та незначне зростання середнього розміру призначеної місячної пенсії та мінімальної заробітної плати. У 2018 р. середній розмір призначеної місячної пенсії у 3,4 рази менший, ніж середньомісячна заробітна плата та в 1,5 рази менший ніж мінімальна заробітна плата. Фактично це означає, що переважна більшість пенсіонерів знаходиться за межею бідності.

Отже, відповідальність за себе та свою сім'ю, в основному, лежить на самих пенсіонерах (і майбутніх пенсіонерах). Тому перед ними постає завдання пошуку інших джерел забезпечення себе у пенсійний період. Така компенсація може здійснюватися методами самострахування та страхування.

Метод самострахування передбачає, що громадяни самостійно, за рахунок власних коштів, формують заощадження для убезпечення себе від пенсійних ризиків. Тим самим "оперативно долаючи тимчасові труднощі... Самострахуванням громадяни займаються на добровільній основі. Залежно від мети ... воно може мати натуральну або ж грошову форму" [11, с. 104].

У пенсійній сфері самострахування має здебільшого грошову форму формування заощаджень і доцільне у випадку компенсації незначної шкоди. У разі вагомих втрат, накопичень громадян, як правило, буде не вистачати.

Серед переваг самострахування у пенсійній сфері виділимо такі:

- існує стимул знизити і проконтролювати імовірність настання непередбачуваних втрат;
- оперативне вирішення питання компенсації незначних втрат;
- відсутність витрат на сплату страхових внесків (наприклад, недержавним пенсійним фондам або страховим компаніям);
- доходи від інвестування тимчасово вільних коштів (заощаджень) залишаються у людини, яка може використати їх для подальшого збільшення цих же заощаджень;
- виправдовує себе лише у разі, якщо час і розміри втрат заздалегідь відомі або невеликі.

Проте, незважаючи на привабливість самострахування, і насамперед з огляду на економію коштів, воно має ряд істотних недоліків, зокрема:

- недостатній обсяг (а іноді і відсутність) доходів для забезпечення життєдіяльності та можливості створення заощаджень;
- необхідність заощадження коштів у розмірі, рівноцінному обсягу можливих втрат, що економічно недоцільно;
- настання великого ризику (наприклад, захворювання або інвалідності) може призвести до втрати створених заощаджень;
- сумарний вплив дії кількох ризиків для людини (або її сім'ї), може призвести до втрат, схожих на катастрофічний ризик;
- заощаджені кошти, повинні постійно перебувати у ліквідній формі (наприклад, у вигляді вкладів у банках, акцій, казначейських зобов'язань);
- існує небезпека нераціонального використання заощаджених коштів.

Отже, на підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що можливості забезпечення страхового захисту у пенсійній сфері за рахунок самострахування, за певних умов, також дуже обмежені.

Досить ефективним, надійним і поширеним (особливо у міжнародній практиці) методом зменшення ступеня ризиків у пенсійній сфері є його страхування. Воно "є унікальним методом утворення грошових фондів для забезпечення... захисту на основі перерозподілу коштів учасників створення фондів у просторі і у часі" [12, с. 46].

Зауважимо, що страхування "виражає не тільки економічні відносини, що притаманні комерційному страхуванню. Сфера страхових відносин у суспільстві значно ширша, вона включає також і державне соціальне страхування" [12, с. 37], складовим елементом якого є пенсійне страхування. Відповідно, здійснювати пенсійне страхування можуть:

- страхові компанії, (суб'єкти комерційного страхування);

- недержавні пенсійні фонди (суб'єкти соціального страхування);

- банківські установи (суб'єкти банківської сфери).

Участь цих суб'єктів у системі пенсійного страхування регулюється Законом України "Про недержавне пенсійне забезпечення" [6]. Вони є суб'єктами системи недержавного пенсійного забезпечення (третій рівень), що базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами пенсійних виплат на умовах та в порядку, передбачених законодавством про недержавне пенсійне забезпечення.

Звісно, між страховими компаніями, недержавними пенсійними фондами (НПФ), банківськими установами існують розбіжності у ступені централізації економічних відносин, в організації діяльності, але спільним є те, що це — фінансові установи, які створюють грошові фонди (резерви, нагромаджують депозитні рахунки), призначені для потреб страхового захисту від пенсійних ризиків.

Сутність пенсійного страхування, здійснюваного страховими компаніями міститься у тому, що страховальник (фізична або юридична особа) шляхом сплати грошового внеску забезпечує собі чи третій особі страхову виплату, в разі настання події, обумовленої договором. Право здійснювати пенсійне страхування у межах третього рівня недержавного пенсійного забезпечення мають лише страхові компанії. Це суб'єкти підприємницької діяльності, які створені і функціонують відповідно до вимог Закону України "Про страхування" та мають ліцензію на страхування життя, у межах якої здійснюють пенсійне страхування [13].

За рахунок НПФ, накопичуються кошти для формування додаткової недержавної пенсії та здійснення пенсійних виплат учасникам фонду. На відміну від страхової компанії, НПФ — це юридична особа, створена відповідно до Закону України "Про недержавне пенсійне забезпечення" від 04.11.2018 № 1057-IV, має статус неприбуткової організації, функціонує та проводить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подаль-

шим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам фонду [6].

Характерною спільною рисою пенсійного страхування, здійснюваного страховими компаніями та НПФ є те, що вони несуть відповідальність за однакові ризики соціального характеру і взаємно доповнюють одне одного, бо мають соціальне спрямування.

Приймати участь у пенсійному страхуванні можуть й банківські установи. Вони відповідно до Закону України "Про банки і банківську діяльність" [14] мають право укладати договори про відкриття пенсійних депозитних рахунків. Зауважимо, що нині банківські установи не пропонують довгострокових пенсійних програм. Будь-яка особа може укласти з банком звичайний строковий депозитний договір з правом його поповнення та отримання фіксованого доходу у вигляді процентів, які нараховуються на суму вкладу. Зберігання коштів на банківському депозитному рахунку не дозволяє забезпечувати диверсифікацію інвестицій, крім того, фіксований дохід обмежується ставкою відсотка за договором і підлягає оподаткуванню в момент нарахування.

Слід зазначити, що на відміну від банківських установ та НПФ, страхові компанії забезпечують не тільки накопичення коштів, але й захист від пенсійних ризиків, відповідно їх можливості у системі недержавного пенсійного забезпечення порівняно з іншими суб'єктами пенсійного страхування набагато більші.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, об'єктивним чинником існування пенсійного страхування виступає пенсійний ризик, який належить до соціальних ризиків. Пенсійні ризики породжуються соціально-економічними причинами і охоплюють такі події: дожиття до пенсійного віку; смерть у пенсійний період; втрата годувальника; хвороба у пенсійний період; інвалідність у пенсійний період. Наслідком реалізації цих ризиків є втрата особами похилого віку заробітної плати, зниження доходів нижче прожиткового мінімуму і, як наслідок, відсутність засобів до існування. Самостійно подолати наслідки цих ризиків особі пенсійного віку не можуть. Підтримати їх матеріальний добробут можна через пенсійне страхування.

Структурно пенсійне страхування в Україні є комплексом інституцій (Пенсійний фонд України, НПФ, страхові компанії, банківські установи), за допомогою яких формуються фонди і резерви та створюються відповідні умови для пенсійного забезпечення непрацездатного населення.

Виходячи із загальноекономічної ситуації в Україні, важливо вибудувати такий механізм пенсійного страхування, при якому особи пенсійного віку були б не утриманцями, а самостійними, активними членами суспільства. Для цього потрібно створити систему пенсійного страхування, яка б забезпечувала їм економічну незалежність. Це можливо лише шляхом реформування пенсійної системи, спрямованої на створення умов для накопичення, протягом трудового життя, капіталу, який забезпечить гідну старість.

Література:

1. Бригхем Ю., Гапенски Л. Финансовый менеджмент. — С.-Пб.: Экономическая школа 1998. — С. 344.
2. Закон України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>
3. Робак В. Перші психосоціальні теорії старіння (50—60-ті роки ХХ ст.) та їх роль у підготовці соціальних працівників до роботи з людьми похилого віку / В.Робак [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pippo/2011_4/Robak.htm
4. Лиднюк О., Сутність пенсійної системи та її місце в забезпеченні соціальної безпеки суспільства / О. Лиднюк: Вісник Національної академії державного управління [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2009-4-38.pdf>
5. Сагач Я.С. Методологічні проблеми дослідження рівня життя людей похилого віку / Я.С. Сагач // Збірники матеріалів XIV Міжнародної наукової інтернет-конференції "Актуальні проблеми сучасної науки" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://intkonf.org/sagach-yas-metodologichni-problemi-doslidzhennya-rivnya-zhittya-lyudey-pohilogo-viku/>
6. Закон України "Про недержавне пенсійне забезпечення" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>
7. Закон України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби та деяких інших осіб" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12>
8. Страхування: підручник / Керівник авт. колективу і наук. ред. С. С. Осадець. — Вид. 2-ге, перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2002. — С. 196, 212 с. 10.
9. Мінфін, 2008—2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/min/>
10. Державна Служба Статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2007/sz/sz_u/srp_07rik_u.html
11. Кривошлик Т.Д. Самострахування і страхування майнових ризиків громадян / Т.Д. Кривошлик // Фінанси України. — 2000. — № 9. — С. 104—110.
12. Гаманкова О.О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика: монографія / О.О. Гаманкова. — К.: КНЕУ, 2009. — 283 с. — С. 46.
13. Закон України "Про страхування" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
14. Закон України "Про банки і банківську діяльність" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
2. The Verkhovna rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine "On Compulsory State Pension Insurance" available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15> (Accessed 19.11.2018).
3. Robak, V. (2011), "The first psychosocial theory of aging (50—60s of the 20th century) and their role in the preparation of social workers for working with the elderly", Pershi psykhosotsial'ni teorii starinnia (50—60-ti roky KhKh st.) ta ikh rol' u pidhotovtsi sotsial'nykh pratsivnykiv do roboty z liud'my pokhyloho viku, available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pippo/2011_4/Robak.htm (Accessed 19.11.2018).
4. Lydniuk, O. (2013), "The essence of the pension system and its place in providing social security of society" "Visnyk Natsional'noi akademii derzhavnoho upravlinnia" — Access mode: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2009-4-38.pdf> (Accessed 19.11.2018).
5. Sahach, Ya.S. (2018), "Methodological problems of studying the standard of living of the elderly", Metodologichni problemy doslidzhennia rivnia zhyttia liudey pokhyloho viku, Collections of materials of the XIV International Scientific Internet [Conference "Actual problems of modern science"], Kyiv-Ukraine, available at: <http://intkonf.org/sagach-yas-metodologichni-problemi-doslidzhennya-rivnya-zhittya-lyudey-pohilogo-viku/> (Accessed 19.11.2018).
6. The Verkhovna rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine "On non-state pension provision" available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15> (Accessed 19.11.2018).
7. The Verkhovna rada of Ukraine (2018), "On Pension Provision of Persons Discharged from Military Service and Some Other Persons" available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12> (Accessed 19.11.2018).
8. Osadets, S.S. (2002), Strakhuvannia [Insurance] — 2nd ed, — Kyiv, KNEU, Ukraine — P. 196, 212 p. 10
9. Minfin (2008—2018), Minimum wage, Minimal'na zarobitna plata, available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/min/> (Accessed 19.11.2018).
10. Derzhavnyi Sluzhby Statystyky Ukrayiny (2017), "Payment of labor and social-labor relations 2012-2018" http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2007/sz/sz_u/srp_07rik_u.html (Accessed 19.11.2018).
11. Krivoshlyk, T.D. (2000), "Self-insurance and property insurance of citizens", Samostrakhuvannia i strakhuvannia majnovykh ryzykiv hromadian, Finances of Ukraine, No. 9. — P. 104—110.
12. Gamankova, O.O. (2009), Rynok strakhovykh posluh Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka [Market of insurance services of Ukraine: theory, methodology, practice] monograph, KNEU, Kyiv, 283 p. p.46. Ukraine.
13. The Verkhovna rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine "On Insurance" available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80> (Accessed 19.11.2018).
14. The Verkhovna rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine "On Banks and Banking" available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (Accessed 19.11.2018).

Стаття надійшла до редакції 21.11.2018 р.